

01

Iniciacija

Bokštas, kurio čia neturėjo būti, beveik visas sulindęs į žemę, smygso prie pat ribos, kur juodųjų pušų miškas pamažu ima užleisti vietą žemapelkei, ši virsta nendrynu, o šis pamažu pereina į aukštapelkės plynę su menkais vėjo apkramtytais medžpalaikiais. Anapus plynės ir keleto natūralių vandens protakų plyti vandenynas. Šiek tiek paėjęję pakrante rasime apleistą švyturį. Dėl sunkiai nusakomų priežasčių ši šalies dalis jau dešimtmečius negyvenama. Mūsų ekspedicija į Sritį X įžengė daugiau nei po dvejų metų, tad dauguma pirmtakų įrangos jau aprūdijusi, o palapinės ir pašiūrės apdriskusios. Žvelgiant į šį ramų kraštovaizdį neatrodo, kad čia įmanomas koks nors pavojus.

Mes buvome keturios: biologė, antropologė, topografė ir psichologė. Aš – biologė. Kaip matote, visos, šį kartą moterys, pasirinktos pagal sudėtingą savybių ir gebėjimų derinį, reikalingą rengiant ekspedicijas. Psichologė, pati vyriausia, buvo ekspedicijos vadovė. Kertant vietovės ribą, ji mums visoms sukėlė hipnotinio transo būseną, kad išliktume ramios. Įveikus ribą laukė sunkus keturių dienų žygis pėsčiomis iki vandenyno pakrantės.

Mūsų misija buvo paprasta: tęsti vyriausybės tyrimų programą gilinantis į Srities X paslaptis, – pradėjus nuo bazinės stovyklos pamažu plėsti tyrimų teritoriją.

Ekspedicija galėjo trukti keletą dienų, mėnesių ar netgi metų, nelygu įvairūs veiksniai ir aplinkybės. Atsargų buvome atsigabenusios šešioms mėnesiams, o rezervas dar dvejiems metams buvo paliktas bazinėje stovykloje. Mums garantuota, kad esant reikalui čia bus galima saugiai išgyventi. Visas maistas arba rūkytas, arba konservuotas, arba vakuuminiuose paketuose. Keisčiausi atsigabenti daiktai buvo matavimo prietaisai – juos turėjome kiekviena, jie kyburiavo pririšti virvelėmis prie diržų: stačiakampės juodo metalo dėžutės su apskrita stiklu dengta anga per vidurį. Buvo pasakyta, kad jei kiaurymė ims švytėti raudonai, per trisdešimt minučių turime pasitraukti į „saugią vietą“. Ką prietaisas matuoja ar kodėl turėtume susirūpinti jo langeliui ėmus švytėti raudonai, informuotos nebuvome. Po keleto valandų aš taip prie jo pripratau, kad nebekreipiau dėmesio. Taip pat mums buvo uždrausti laikrodžiai ir kompasai.

Atvykusios į stovyklą išsyk ėmėmės keisti seną ar sugedusią įrangą atsineštąja ir statyti palapines. Pašiūres nusprendėme pataisyti vėliau, kai įsitikinsime, jog Sritis X mūsų nepaveikė. Ankstesnės ekspedicijos nariai vienas po kito pasitraukė iš misijos. Po kurio laiko jie grįžo į šeimas, taigi negalima sakyti, kad pradingo. Jie tik dingo iš Srities

X ir nežinia kaip vėl atsidūrė pasaulyje anapus ribos. Beje, nieko apie tą kelionę neprisiminė. Šis spontaniškas „persikėlimas“ truko aštuoniolika mėnesių ir tai buvo naujas reiškinys, su kuriuo ankstesnės ekspedicijos nesusidūrė. Bet „ne laiku išsibarsčiusią ekspediciją“, kaip pasakė mūsų vadovybė, gali paveikti labai įvairios priežastys, taigi mums buvo būtina įsitikinti savo atsparumu šiai vietai.

Pirmiausia reikėjo apsibrasti naujoje aplinkoje. Miške, netoli bazinės stovyklos, galėjome susidurti su juodaisiais lokiais ar kojotais. Neretai išgirdavome netikėtą kryktelejimą ir išvysdavome nuo šakos ūmai atsiplėšiantį naktikovą, o praradusioms budrumą buvo lengva užlipti ant nuodingos gyvatės, kurių čia gyveno mažiausiai šešios rūšys. Pelkėse ir upėse slapstėsi didžiuliai vandens ropliai, todėl, rinkdamos vandens mėginius, rūpestingai sergėjomės nebristi pernelyg giliai. Vis dėlto šie ekosistemos ypatumai nė vienai nekėlė didelio susirūpinimo. Žymiai labiau dvasiškai slėgė kai kurie kiti dalykai. Kadais čia buvo miesteliai ir šen bei ten matėsi niūrių andainykščio gyvenimo relikto: pūvantys nameliai įgriuvusiais raudonų čerpių stogais, purve iki pusės nugrimzdęs surūdijęs priekabos ratas, štai čia – vos įžiūrimas kadais tikriausiai gyvulių aptvaras, o dabar tik apybraižos stora spyglių paklote padengtoje miško žemėje.

Tačiau nepalyginti blogesnis dalykas – sutemose girdima žema galinga aimana. Nuo jūros pučiantis vėjas ir keista ramybė sausumoje varžė mūsų galimybes nustatyti šio garso sklidimo kryptį, bet jis, regis, sklido iš juodo vandens, mirkančio kiparisų šaknis. Tas vanduo – tamsus ir niekuomet neribuliuojantis – buvo lygus it stiklas, tad jame puikiai išsiūpėjome savo veidų atspindžius ir kiparisų šakas, svarinančias kerpių barzdas. Jei žvelgsi į tolimas link vandenyno, tematysi juodą vandenį, kiparisų kamienų pilkumą ir tylų kerpių lietu, be atvangos tekantį žemyn nuo šakų. Ir negirdėsi jokių garsų, tik duslią aimaną.

Šio garso poveikio neįmanoma suvokti ten nebūnant ir jo negirdint. Negirdint neįmanoma suvokti ir jo grožio. Patyrus sielvarto grožį kažkas tavyje pasikeičia. Sielvartas ima tave užvaldyti.

Kaip minėjau, bokštą aptikome šalia tos vietos, kur miškas ima darytis klampus ir netrukus virsta druskingąja žemapelke. Tai įvyko po keturių dienų pasiekus bazinę stovyklą, taigi su aplinka jau buvom veik apsibratusios. Pagal į tą vietą atvedusius žemėlapius ir sudrėkusius, pušų žiedadulkėmis aplipusius pirmtakų paliktus užrašus, toje vietoje nieko neturėjome rasti. Bet bokštas visgi buvo. Supamas šiurkščios žolės, iš dalies apibyrėjęs kerpių gniutulais, iš žemės jis kyšojo takelio kairėje: cilindras, sumūrytas iš kažkokios pilkos akmens masės, primenančios cemento ir grūstų jūros kriauklelių mišinį. Šio cilindrinio statinio skersmuo buvo apytikriai šešiasdešimties pėdų, o virš žemės jis buvo iškilęs apie aštuonis colius. Nebuvo iškalta nei užrašyta nieko, kas būtų kaip nors paaiškinę bokšto paskirtį ar statytojus. Šiaurinėje jo pusėje žiojėjo stačiakampė anga, kurioje buvo matyti spirališki laiptai žemyn. Įėjimo angą iš dalies slėpė bananinių vorų voratinkliai ir vėjo nulaužtos šakos, tačiau iš gelmės vis

viena juntamai dvelkė vėsus skersvėjis.

Iš pradžių tik aš viena šį statinį įvardijau kaip bokštą. Nežinau, kodėl man į galvą atėjo būtent bokšto įvaizdis, turint omenyje, kad statinys ne kilo į viršų, o skverbėsi gilyn į žemę. Lengvai galėjau jį pavadinti bunkeriu ar tiesiog prasmegusiu pastatu. Vos pamačiusi laiptinę prisiminiau pakrantės švyturį ir mane staiga aplankė vizija, kaip pastarosios ekspedicijos nariai iš bazės dingo vienas po kito, o po kurio laiko įvyko tolydus ir planuotas žemės paviršiaus poslinkis, švyturys liko stovėti ten, kur visuomet ir buvo, o jo požeminė dalis persikėlė tolyn į sausumą. Regėjimas buvo ryškus ir su smulkiausiomis detalėmis – dabar retrospektyviai jį galiu pavadinti pirma iracionalia vizija, kurią patyriau mums atvykus į paskirties vietą.

– Tai neįmanoma, – prabilo topografė žvelgdama į žemėlapius.

Vėsi prieblanda ją gaubė tirštu vėlyvos popietės šešėliu, kuris dar labiau pabrėžė žodžius. Žemai kybanti saulė bylojo, jog greitai mums teks įsijungti žibintuvėlius, jei norėsime toliau tyrinėti tai, kas atrodė neįmanoma. Beje, aš neprieštaravau tęsti objekto apžiūrą tamsoje.

– Ir vis dėlto jis yra, – atsakiau. – Mes patiriame grupinę haliucinaciją.

– Architektūrinę statinio sandarą sunku nustatyti, – įsiterpė antropologė. – Medžiagos neaiškios, lyg ir vietinės kilmės, bet nebūtinai vietinės statybos. Neįėjusios į vidų nesužinosime, ar statinys paprastas, ar sudėtingas, galbūt koks nors tarpinis. Nesu linkusi spėlioti ir dėl jo amžiaus.

Neturėjome galimybių apie šį radinį informuoti vadovybės. Viena iš šios ekspedicijos į Sritį X taisyklių skelbė, jog negalime bandyti užmegzti jokio išorinio kontakto siekiant išvengti neatitaisomo neaiškios kilmės užteršimo. Mažai turėjome ir šiuolaikinių technologijų lygio įrangos. Nei mobiliųjų ar palydovinių telefonų, nei kompiuterių, nei vaizdo ir garso įrašymo prietaisų, nei sudėtingų matavimo instrumentų, išskyrus tas keistas juodas dėžutes, kyburiuojančias mums prie diržų. Mūsų fotoaparatus juostos ryškinamos tamsioje patalpoje. Mobilųjų telefonų nebuvo ir tai sustiprino įspūdį, kad nuo išorinio pasaulio mus skiria labai didelis atstumas. Tačiau aš jau nuo seno buvau linkusi apsieiti be jų. O iš ginklų turėjome peilių, rakinamą dėklą su keliais senais revolveriais ir vieną automatinį šaunamąjį ginklą – tai buvo vienintelė nenoromis padaryta šiuolaikinių saugumo standartų išlyga.

Kiekviena mūsų privalėjome vesti stebėjimų žurnalą: lengvą, bet beveik nesunaikinamą, surištą iš vandeniui atsparaus popieriaus, lanksčiu juodu ir baltu viršeliu, mėlynomis horizontaliomis linijomis ir su raudona vertikalia paraštės linija kairėje. Šie žurnalai grįš drauge su mumis arba bus rasti per kitą ekspediciją. Buvome perspėtos: įrašai turi būti kuo išsamesni, idant užrašus suprastų ir žmonės, nieko nežinantys apie Sritį X. Taip pat mums buvo nurodyta nesidalyti viena kitos žurnalo įrašais. Pernelyg didelė informacijos sklaida, vadovybės nuomone, gali iškreipti stebėjimų objektyvumą. Bet iš asmeninės patirties žinojau, koks beviltiškas šis siekinys, tos pastangos eliminuoti šališkumą. Niekas, kas tik gyvas ir kvėpuoja, nėra iki

galo objektyvus – netgi vakuume, net jei tavo protas tetarnauja vienam tikslui: nesavanaudiškam ir ego pranokstančiam tiesos troškimui.

– Mane šis atradimas jaudina, – pasakė psychologė, mums dar nespėjus pernelyg stipriai įsidiskutuoti apie radinį. – Ar jus taip pat? – Iki tol ji mums niekuomet neuždavinėjo panašių klausimų. Per pratybas būdavo labiau linkusi klausinėti tokių dalykų: „Kaip manai, galėtum išlikti rami kritinėje situacijoje?“ Jau tuomet ji man atrodė lyg prasta aktorė, atliekanti primestą vaidmenį. Dabar tapo dar akivaizdžiau: regis, lyderės pareigos jai kelia nervinę įtampą.

– Tai neabejotinai jaudinantis dalykas... Ir netikėtas, – pasakiau bergždžiai stengdamasi nenuskambėti ironiškai. Pajutau emocinį diskomfortą, kylantį tikriausiai dėl to, kad mano vaizduotėje, svajonėse, su būsima ekspedicija susijusiose vizijose toks atradimas buvo vienas banaliausių. Iki mums peržengiant ribą, vaizdavausi daugybę įvairiausių, kur kas įspūdingesnių dalykų: didelius miestus, keistus gyvūnus, o kartą sirgdama net milžinišką pabaisą, iškylančią iš vandenyno bangų ir šliaužiančią mūsų stovyklos link.

O topografė tik gūžtelėjo pečiais ignoruodama psychologės klausimą. Antropologė linktelėjo, tarytum prisijungdama prie mano atsakymo. Anga į bokštą ir laiptai gilyn į žemę slėpė kažką paslaptingo; lyg tuščias puslapis, kuriame netrukus galėsime prirašyti tiek daug žodžių. Ši paslaptis ar antgamtis lyg vos juntamas karštis neregima antklode gaubė mus visas.

Galėčiau jums įvardyti kitas tris iš mūsų ketvertuko, tačiau tai neturi prasmės, nes tik topografė išsilaikys ilgiau nei dar dieną ar dvi. Be to, mums buvo griežtai nepatariama vadintis vardais: privalėjome būti susitelkusios vien į tikslą ir „atsiriboti nuo bet kokių asmeninių dalykų“. Vardai priklausė tam pasauliui, iš kurio atėjome, o Srityje X jie nebebuvo mūsų tapatybės dalis.

x

Iš pradžių mūsų ekspedicijos narės buvo penkios – dar ir lingvistė. Dėl galimybės vykti kiekvienai iš mūsų teko įveikti paskutinį išbandymą – įeiti į jai skirtą skaisčiai baltai išdažytą patalpą, kurios tolimajame gale buvo matyti durys, o kampe stovėjo vieniša metalinė kėdė. Kėdės šonuose išgraižiotos skylės virvėms sukėlė asociacijų, dėl kurių dilgtelėjo nerimo adatėlė, tačiau jau buvau beatodairiškai pasiryžusi pasiekti Sritį X ir nesileidau užvaldoma nerimo. Šios patalpos buvo pastate, priklausančiame vadinamajam „Pietiniam pakraščiu“ – slaptai vyriausybės agentūrai, kuruojančiai viską, kas susiję su Sritimi X.

Mus, sėdinčias ant kėdžių, begalę kartų skenavo ir tyrė, iš lubų angų į mus buvo pučiamas tai šaltas, tai karštas oras. Kažkuriuo metu kiekvieną aplankė psychologė, nors aš ir neatsimenu, kas buvo sakoma. Galiausiai pro užpakalinį išėjimą patekome į centrinę patalpą, kur ilgo koridoriaus gale buvo matyti dvivėrės durys.

Išėjus mus pasveikino psychologė. Iš penkių buvome likusios keturios, nes lingvistė taip ir nepasirodė.

- Ji apsigalvojo, - paaiškino psychologė, tvirtu žvilgsniu atremdama mūsų klausimus.
- Nusprendė pasilikti. - Ši žinia šiek tiek sukrėtė, tačiau sykiu mums ir palengvėjo, kad palikta ji, o ne kuri nors kita. Iš visų mūsų būtent lingvistės įgūdžiai tuo metu atrodė mažiausiai naudingi ekspedicijai.

Po akimirkos psychologė ištarė:

- Dabar išsivalykime sąmonę.

Tai reikė, jog ji ketina pradėti hipnozės seansą, parengsiantį mus ribos peržengimui. Užhipnotizavusi mus, turėjo atlikti ir savihipnozės seansą. Buvo paaiškinta, kad įveikiant ribą bus reikalinga tam tikra psichikos apsauga, padedanti neprisileisti sąmonės kuriamų iliuzijų. Matyt, toje vietovėje dažnai aplanko haliucinacijos. Bent jau taip mums buvo tvirtinama. Po teisybei, aš nebegaliu tvirtai pasakyti, ar tai tiesa. Tikroji ribos prigimtis saugumo sumetimais nuo mūsų buvo slepiama; žinojome tik tiek, kad plika akimi ji nematoma.

Taigi, kai visos atsibudom iš hipnozės, buvom su žygio apranga, sunkiais batais ir ant nugarų tempėme keturiasdešimties svarų kuprines bei daugybę visokiausių priedų, kyburiuojančių po diržais. Visos trys svirduliavome lyg girtos, o antropologė net kluptelėjo ant vieno kelio, - tuo tarpu psychologė kantriai laukė, kol atsigausime.

- Atleiskite, - tepasakė ji. - Tai pats švelniausias grįžimas iš hipnozės, kokį tik įstengiau užtikrinti.

Topografė nusikeikė ir piktai sušnairavo į psychologę. Jos temperamentą mums turbūt derėjo laikyti vertybe. Antropologė, kaip ir dera, atsistojo nesiskųsdama. O aš, taip pat kaip ir dera, buvau pernelyg užsiėmusi aplinkos stebėjimu, kad tokį nesklandų prabudimą vertinčiau kaip asmeninę problemą. Mums stengiantis atsipeikėti po hipnozės - antropologė niekaip negalėjo atsikratyti svaigulio ir kiekvieną kart svirtelėjusi atsiprašinėjo, - man pro akis nepraslydo žiaurumo atšvaitas vos pastebimoje šypsenėlėje, švystelėjusioje psychologės lūpose. Vėliau supratau jos išraišką galbūt įvertinusi neteisingai, tai galėjo būti skausmo arba savigailos grimasa.

Stovėjome ant negrįsto takelio, nusėto akmeniokšliais, papuvusiais lapais ir padrėkusiais pušų spygliais. Ant pakritų rėpliojo aksominės skruzdėlės ir smaragdo žalumo vabalėliai. Abipus keliuko į dangų stiebėsi aukštos pušys supleišėjusia žieve, o danguje skraidančių paukščių šešėliai nuo kamieno iki kamieno ant žemės tarytum braižė sąlygines linijas. Oras buvo toks grynas, kad plaučiai, nepratę prie tokios gaivumos, iš netikėtumo keletą akimirų negalėjo įkvėpti. Prie medžio pririšusios raudono audinio skiautę pradinei buvimo vietai pažymėti, patraukėme į nežinomybę. Jei psychologė taptų nebeveiksni ir vėlesniuose misijos etapuose nebegalėtų vadovauti, mums nurodyta grįžti čia ir laukti „paėmimo“. Niekas niekuomet nepaaiškino, kokia forma tas „paėmimas“ vyktų, tačiau buvo galima suprasti, kad vadovybė iš tolo visgi galės šią vietą stebėti, nesvarbu, kad yra šiaurės ribos.

Peržengus ribą mums buvo nurodyta nesidairyti atgal, tačiau kai psichologė dėmesį sutelkė kitur, aš vis dėlto išdrįsau mestelti žvilgsnį priešinga mūsų judėjimui kryptimi. Gerai nesupratau, ką pamačiau. Objektas buvo miglotas, neryškus ir jau tolokai nuo mūsų – kažkas panašaus į vartus, galbūt tik akių apgaulė, tik greitai išnykstantis šviesos ir šešėlių žaismo padarinys.

x

Priežastys, dėl kurių pasisiūliau dalyvauti atrankoje į ekspediciją, neturėjo nieko bendra su mano gebėjimais. Manau, priėmė dėl to, kad mano specializacija – metamorfozę patiriančios aplinkos sistemos, o ši konkreiti vieta metamorfozę patyrė net keliskart, taigi čia galėjo atsirasti labai sudėtingų ekosistemų. Vargu ar daug kur pavyktų rasti tokią ekosistemą, kad nuėjęs vos šešias ar septynias mylias pamatytum pušyną, druskingą žemapelkę ir vandenyno paplūdimį. Man buvo pasakyta, kad Srityje X turėčiau aptikti jūros gyvių, prisitaikiusių gyventi pusiau gėlame vandenyje, potvynio metu toli pakylančių natūraliais nendrynų kanalais ir besidalijančių vienu biotopu su ūdromis ir elniais. Eidama išilgai paplūdimio, nusėto krabų slapukų urveliais, kartkartėmis turėčiau išvysti gigantiškų krokodilų, taip pat prisitaikiusių prie aplinkos permainų.

Aš supratau, kodėl niekas šiuo metu negyvena Srityje X, tai yra dėl ko ji tapo laukinė ir pirmykštė, bet priežastį vis pamiršdavau. Verčiau nusprendžiau įsikalti į galvą, kad tai tėra gamtos rezervatas, o mes esame keliautojos ir dar mokslininkės. Tai buvo naudinga kitu aspektu: nežinodamos, kas čionai buvo nutikę ir dar tebevyksta, buvome apsaugotos nuo išankstinių teorijų, galinčių pažeisti mūsų tyrimų nešališkumą. Beje, man vargu ar buvo svarbu atskirti tiesą ir melą, kuriuo bandžiau save įtikinti, nes egzistencija „plačiajame“ pasaulyje man tapo tokia pat informaciškai tuščia kaip ir Sritis X. Nebeliko nieko, kas sietų su išorės pasauliu, todėl neturėjau kitos išeities kaip tik būti čia. Kalbant apie kitas, nežinau, ką jos mėgino įsiteigti, ir nenorėjau žinoti, tačiau esu įsitikinusi, kad bent jau tam tikru mastu domėjosi tuo, kuo užsiima. Smalsumas gali būti galingas neigiamas emocijas slopinanti jėga.

Tą vakarą kalbėjomės vien tik apie bokštą, nors trys iš mūsų pageidavo, kad jis būtų vadinamas tuneliu. Atsakomybė už tyrimų eigą kiekvienai buvo paskirstyta po lygiai, o psichologė turėjo konsoliduoti mūsų santykius ir užtikrinti teigiamą psichologinį klimatą. Dabartinė ekspedicijų koncepcija skelbia, jog kiekvienam nariui reikia suteikti tam tikrą sprendimo autonomiją, nes tai galbūt padidintų „metodinės įvairovės galimybę“.

Šis pusiau neoficialus protokolas atspindėjo ir skirtingus kiekvienos mūsų gebėjimus. Pavyzdžiui, nors visos buvome mokytos ginklų valdymo pagrindų ir parengtos išgyventi, topografė turėjo žymiai daugiau medicininės patirties ir geriau nei bet kuri mokėjo elgtis su šaunamaisiais ginklais. Antropologė kadaise buvo architektė; prieš

daugelį metų ji liko gyva per gaisrą savo suprojektuotame name – ir tai vienintelė jos biografijos detalė, kurią man pavyko sužinoti. Apie psichologę žinojome mažiausiai, bet, manau, visos laikėmės nuomonės, kad ji atėjusi iš vadybos srities.

Diskusija apie bokštą tam tikra prasme buvo mūsų pirmoji galimybė pasitikrinti, kiek esame skirtingos, ir įvertinti kompromiso galimybes.

– Nemanau, kad dabar mums reikėtų susitelkti į tunelį, – prabilo antropologė. – Pradėti turėtume nuo tolimiausių vietų, o prie jo grįšime, kai turėsime duomenų iš kitų objektų, įskaitant švyturį.

Toks prognozuojamas sprendimas, turbūt kylantis iš antropologinės logikos, – pasirinkti saugesnį, patogesnį kelią. Nors kartografavimo idėja man atrodė moksliskai menkavertė ar įkyri lyg manija, nebuvo įmanoma nuneigti egzistuojant bokštą, apie kurį jokiam žemėlapyje nė užuominos.

Tuomet prabilo topografė:

– Šiuo atveju, aš manau, pirmiau vertėtų ištirti tunelį, kad galėtume jį išbraukti iš galimai invazinių ar pavojingų objektų sąrašo. Iki tolesnių tyrinėjimų. Kitu atveju žygiuodamos pirmyn jį jausime kaip priešą užnugaryje.

Pagal profesiją ji buvo kariškė ir aš jau mačiau šių jos įgūdžių vertę. Iki tol buvau linkusi manyti, kad topografė bus natūraliai prielanki išsamių žemės paviršiaus tyrinėjimų idėjai, taigi jos nuomonė man pasirodė svari.

– Žinoma, nekantrauju pradėti čionykščių biotopų tyrimus, – prabilau aš. – Bet turint omenyje, kad nėra pažymėtas jokiam žemėlapyje, tunelis... ar bokštas... man atrodo svarbus objektas. Arba mūsų žemėlapiuose jo nėra sąmoningai, taigi iš tikrųjų jis žinomas... ir tai yra tam tikras pranešimas mums... arba kažkas naujo, ko čia nebuvo atvykus anai ekspedicijai.

Topografė dirstelėjo į mane palankiu žvilgsniu dėkodama už paramą, tačiau nebuvo nusiteikusi jai padėti. Į žemę įsmigusio bokšto idėja man kėlė dvilypį jausmą – ir savotišką galvos svaigulį, ir susižavėjimą. Negalėjau įvardyti, ko konkrečiai trokštu ir ko bijau, ir susikaupusi lyg prieš staigų šuolį nuo uolos į nežinomybę vaizduotėje regėjau sraigių kiaukutus viduje ir kitus panašius gamtinius darinius.

Psichologė linktelėjo, lyg ir apmąstydamą mūsų nuomones, o tada paklausė:

– Ar kuri nors dar jaučiate, jog norėtumėte iš misijos pasitraukti? – Tai buvo teisingas klausimas, bet vis dėlto prasilenkiantis su akimirkos nuotaika.

Visos trys vieningai papurtėme galvas.

– O kaip dėl jūsų? – topografė paklausė psichologės. – Kokia jūsų nuomonė?

Psichologė nusišypsojo, ir man pasirodė keista. Bet ji, be abejo, žinojo, kad kiekvienai iš mūsų galėjo būti nurodyta stebėti jos reakcijas į dirgiklius. Galbūt šypsena jai sukėlė mintis, kad šį klausimą uždavė topografė, daiktų paviršiaus tyrinėtoja, o ne biologė ar antropologė.

– Turiu pripažinti, kad šiuo metu jaučiu nemažą įtampą. Bet nesu įsitikinusi, ar dėl bendro aplinkos poveikio, ar dėl aptikto tunelio. Asmeniškai aš būčiau linkusi tunelį

ištirti ir išbraukti iš grėsmių sąrašo.

„Bokštą“, – pasakiau mintyse.

– Ką gi, trys prieš vieną, – pasakė antropologė su aiškiai juntamu palengvėjimu, kad sprendimas priimtas be jos ir jai neteks būti už jį atsakingai.

Topografė tik gūžtelėjo.

Galbūt klydau pagalvojusi apie smalsumą. Neatrodė, kad bokšto tyrimas ją itin domintų.

– Nuobodžiauji? – paklausiau jos.

– Nekantrauju pradėti, – ne man asmeniškai, o visai grupei atsakė ji, tarytum ši klausimą būčiau uždavusi visų vardu.

Kalbėjomės tam skirtoje palapinėje. Jau buvo sutemę ir netrukus tamsoje išgirdome keistą raudulingą riksmą, kurio kilmė, pamanėme, tikriausiai gamtinė, bet vis vien nugara nubėgo šioks toks šiurpuliukas. Tarytum išgirdusios signalą skirstytis, grįžome į savo palapines pabūti vienos su savo mintimis. Aš gulėjau palapinėje negalėdama užmigti, mintyse mėgindama transformuoti bokštą į tunelį ar netgi šachtą, tačiau nesisekė. Mintimis nuolat grįždavau prie klausimo: „Kas slypi ten apačioje?“

x

Keliaudamos nuo ribos iki bazinės stovyklos, įrengtos netoli vandenyno pakrantės, nepatyrėme beveik nieko neįprasto. Kaip visados giedojo paukščiai, o žalsvai rudoje trako tankmėje lyg žymekliai šmėsčiojo balti išgąsdintų elnių pasturgaliai; nekreipdami į mus dėmesio, kasdieniais reikalais užsiiminėjo kreivakojai meškėnai. Po daugelio mėnesių atskirties, kol treniravomės ir rengėmės ekspedicijai, visos, manau, jautėmės apsvaigusios iš džiaugsmo. Būdamos tame koridoriuje, „pereinamojoje“ erdvėje, susisiekti su pasauliu negalėjome. Buvome ne tos kaip anksčiau, ir ne tos, kuo tapsime atvykusios į misijos paskirties vietą.

Likus dienai iki atvykimo į stovyklą, nuotaiką trumpam sugadino milžiniškas šernas, pasirodęs ant takelio tiesiai priešais mus. Kai jį pamatėme, buvo taip toli nuo mūsų, kad iš pradžių net su žiūronais vargiai atpažinome. Bet nors ir prasto regėjimo, laukinės kiaulės turi neįtikėtiną uoslę, ir šernas, buvęs už šimto jardų, akimoju metėsi prie mūsų. Kol triukšmingai ritosi artyn, turėjome sočiai laiko pagalvoti, ką daryti, suspėjome išsitraukti ilgus peilius, o topografė nuo peties nusiėmė automatą. Kulkos tikriausiai būtų sustabdžiusios septynių šimtų svarų kuilį, nors gal ir ne. Buvo labai sunku nekreipti dėmesio į besiartinantį gyvulį ir susitelkti į revolverių dėklą, kad suspėtume atrakinti jo trigubą užraktą.

Psichologė taip pat neturėjo laiko hipnotinei matricai, kuri būtų padėjusi mums susitelkti ir kontroliuoti save. Šernui artinantis tik spėjo sušukti: „Neikite prie jo! Neleiskite jam jūsų paliesti!“ Antropologė iš nervinės įtampos ir absurdiškos situacijos, kad besiartinančio pavojaus dar reikia keletą sekundžių palaukti, patyliukais kikenė.

Vien topografė ėmėsi tiesioginių veiksmy: priklaupė ant kelio, kad galėtų geriau prisitaikyti. Mūsų pastabos buvo padrikos ir kvailokos, kaip kad šis labai naudingas patarimas: „Žudyk tik pajutus, kad pati gali būti nužudyta.“

Neatitraukiau akių nuo žiūronų; šernui artinantis jo snukis man atrodė vis keistesnis ir keistesnis. Bruožai buvo keistai iškrypę, tarytum gyvūnas išgyventų didžiulę vidinę kančią. Šiaip jau nei jo knyslė, nei platus ilgas snukis nebuvo itin neįprasti, tačiau neapleido jaudinantis įspūdis, kad jį valdo kažkokia būtybė, nes jo dėmesys, regis, buvo sutelktas į save, o galva pakreipta į kairę, tarytum laikoma už nematomo apynasrio. Jo akyse ūmai žybtelėjo kažkas panašaus į elektros kibirkštį – nebuvo tuo tvirtai įsitikinusi. Galbūt kibirkštis įspūdį galėjo sukelti žiūronai drebančiose mano rankose.

Tas, kuris valdė šerną, jo įkarštį netrukus numalšino. Gyvulys staiga metėsi į kairę, išleisdamas garsą, kurį galėčiau apibūdinti kaip didžios kančios dejonę, ir dingo trako tankmėje. Kai pasiekėme tą vietą, šerno jau nebesimatė – ruožą, kur jis prabėgo, ženklino tik išdrabstyta miško paklotė.

Po įvykio keletą valandų mintys blaškėsi bandant suprasti, ką regėjau: neurologinės prigimties parazitus ir kitus „pakeleivius“. Mėginau pasitelkti visiškai racionalias biologines teorijas. Bet po kurio laiko šernas ištirpo kitų minčių sraute, kaip ir visa kita, ką patyrėme kelyje nuo ribos iki bazinės stovyklos, ir netrukus vėl galvojau tik apie ateitį.

x

Kitą rytą visos atsikėlėme anksti, paskubomis pavalgėme ir užgesinome laužą. Ore tvyrojo metų laikui būdinga gaivi vėsoma. Topografė atidarė ginklų dėklą ir kiekvienai įteikė po revolverį. Sau pasiėmė automata, nes, be kita ko, po jo vamzdžiu buvo stiprus prožektorius. Nesitikėjome, kad tą dėklą teks atidaryti taip greitai, ir nors nė viena neprieštaravome, pajutau atsiradus naują tarpusavio įtampos šaltinį. Visos žinojome, kad antros ekspedicijos į Sritį X nariai nusižudė revolveriais, o trečiosios – iššaudė vieni kitus. Tik per keletą vėlesnių ekspedicijų apsiėjus be aukų mūsų vadovybė vėl ryžosi leisti nešiotis šaunamuosius ginklus. Mūsų ekspedicija buvo dvylikta.

Taigi netrukus mūsų ketvertukas jau buvo prie bokšto. Pro kerpių kasas ir lapus skverbėsi saulės šviesa ir šviesos dėmių archipelagais margino plokščią bokšto viršūnę su anga. Kaip ir vakar, ji buvo neišraiškinga, negyva, neskleidžianti grėsmės... Ir vis dėlto reikėjo valios pastangų stovėti ten ir žiūrėti į ją. Pastebėjau, kaip antropologė pasitikrino juodąją dėžutę ir pamačiusi, jog apskritas ekranėlis nešvyti raudonai, pastebimai nusiramino. Atsiradus švytėjimui, turėtume nutraukti veiklą šioje vietoje ir imtis kitų objektų. Šito aš nenorėjau, nors baimės šiurpuliai kartkartėmis perbėgdavo nugara.

- Kaip manote, ar jis gilus? - paklausė antropologė.

- Atminkit, kad išmatuoti turime mes, - vos vos suraukusi antakius atsakė psichologė. - Matavimai nemeluoja. Šio įrenginio skersmuo - 61,4 pėdos. Virš žemės jis iškilęs 7,9 colio. Laiptų šachta, regis, yra šiaurinėje ar beveik šiaurinėje pusėje, tai gali duoti tam tikrų užuominų apie statinio konstrukciją. Jis pastatytas iš granito ir kriauklelių kalkakmenio, ne iš metalo ar plytų. Tai faktai. Iki šiol jo nebuvo žemėlapiuose, tai tesuteikia pagrindą manyti, kad įėjimą paprasčiausiai galėjo atverti audra.

Psichologės tikėjimas matavimais ir jos svarstymai, kodėl statinys nepažymėtas žemėlapiuose, man pasirodė keistai - kaip čia pasakius - žavūs ar mieli. Galbūt ji norėjo padrąsinti mus, tačiau buvau linkusi manyti, jog iš tiesų norėjo padrąsinti save. Jos pareiga - vadovauti ir galbūt žinoti daugiau nei mes - turbūt yra nelengva ir lydima vienatvės.

- Tikiuosi, jis nebus gilesnis nei šešių pėdų ir netrukus kartografavimą galėsime tęsti, - pasakė topografė, stengdamasi, kad žodžiai nuskambėtų nerūpestingai ar bravūriškai, bet po akimirkos ir ji, ir mes, suvokusios simbolinę „šešių pėdų po žeme“ reikšmę, nutilome.

- Noriu, kad žinotumėt: niekaip kitaip apie jį negalvoju, tik kaip apie *bokštą*, - prisipažinau aš. - Man jis neatrodo tunelis, ir tiek. - Kažkodėl norėjau prieš leidžiantis į gelmes pabrėžti savo skirtingą požiūrį, net jei šis pabrėžimas turėtų įtakos kitų ekspedicijos narių nuomonei apie mano psichikos būklę. Man tai į žemės gelmes paniręs bokštas. Pagalvojus, kad stovime ant jo viršūnės, šiek tiek svaigo galva.

Visos trys sužiuro į mane taip, tarytum būtų išgirdusios keistą riksmą tamsoje, ir po akimirkos tylos psichologė nenoromis pratarė:

- Na, jei taip geriau jausitės, nematau čia nieko blogo.

Medžių šešėlyje mus vėl apsupo tyla. Sudėtinga kreive lajų link į viršų nuzvimbė vabalas, žiburiuodamas tarp dulkelių saulės nušviestose zonose. Manau, mus visas palytėjo ta pati mintis, kad tik dabar išties įžengėme į Sritį X.

- Aš einu pirma ir pažiūrėsiu, kas ten apačioje, - galiausiai prabilo topografė ir mes patenkintos tam neprieštaravome.

Buvo matyti, kad bent jau iš pradžių laiptinė stati, o laiptai siauri, taigi aišku, kad topografei teks pavargti ropščiantis bokšto viršun. Pagaliaus nubraukėme voratinklius nuo angos ir ji susikūprinusi žengė ant laiptų. Kiek susvirduliavo ir atsisukusi dirstelėjo į mus; per petį diržu parištas ginklas pasislinko ir dabar kabėjo skersai nugarą. Plaukus buvo susirišusi į kuodą ir dėl to jos veido bruožai atrodė griežti, o išraiška pilna susikaupimo. Galbūt tą akimirką turėjome ją sustabdyti? Pasiūlyti kokį nors kitą planą? Jei ir taip, niekas iš mūsų neišdrįso to padaryti.

Su keista šypsenele, tarytum smerkdama mus dėl pasyvumo, topografė ėmė leistis; po kelių akimirkų tematėme angos kraštų įrėmintą jos veidą, o galiausiai dingo ir jis. Anapus angos vėl žiojėjo tuščia erdvė - ji mane baugino, tarytum būtų atsitikęs

priešingas dalykas ir iš angos tamsos į mus būtų sužiuręs veidas. Aš tyliai aiktelėjau ir tuo bemat atkreipiau psichologės žvilgsnį. Antropologė nesureagavo, nes buvo pernelyg įsistebeilijusi į laiptų šachtą.

- Ar viskas tvarkoj? - psichologė šūktelėjo topografei. Dar prieš akimirką viskas buvo gerai. Kodėl dabar turėtų būti kitaip?

Topografė atsakydama kimiai krenkštelėjo, tarytum pritardama man dėl absurdiško klausimo. Dar keletą sekundžių girdėjosi, kaip ji galynėjasi su siaurais laiptais. Kurį laiką tvyrojo tyla, o tuomet skirtingu ritmu pasigirdo kitų garsų, ir keletą išgąstingų akimirkų atrodė, jog jie sklinda iš visiškai kito šaltinio.

Bet tada atskriejo topografės balsas:

- Iki šio aukšto švaru!

Šio aukšto. Manyje krustelėjo kažkas, patenkintas faktu, kad manoji *bokšto* vizija kol kas nepaneigta.

Tai buvo signalas mums su antropologe leistis topografei iš paskos, o psichologė turėjo likti sargyboje viršuje.

- Laikas eiti, - pasakė psichologė pedantiškai, tarytum mokytoja mokiniams, juos po pamokų paleisdama namo.

Mane užplūdo emocijos, jų negalėčiau tiksliai įvardyti, ir kurį laiką vaizduotės regos lauke šmėsčiojo tamsios dėmės. Kliudydama voratinklių draiskanais ir kyburiuojančias vabzdžių „mumijas“, aš taip uoliai sekiau paskui antropologę žemyn į tamsą ir vėšą, kad bemaž myniau jai ant kulnų. Dirstelėjusi aukštyn užfiksavau paskutinį viršuje likusio pasaulio reginį: vos vos suraukusi antakius žemyn žvelgianti psichologė, o virš jos - medžiai ir beveik akinanti dangaus mėlynė šachtos tamsos fone.

Apačioje visos sienos skendėjo šešėliuose. Temperatūra žemėjo, garsai slopo ir mūsų atsargių žingsnių beveik nesigirdėjo. Nusileidus apie dvidešimt pėdų laiptinės šone atsivėrė anga į patalpą. Lubos buvo apie aštuonių pėdų aukščio, o tai reiškė, kad mums virš galvų kybo ne mažiau kaip dvylika pėdų akmens. Prie topografės automato pritaistas žibintuvėlis šiek tiek apšvietė erdvę; ji pati nusigrėžusi nuo mūsų tyrinėjo sienas, beveik visiškai baltas, be jokių apdailos elementų. Keletas įtrūkimų bylojo apie ilgą laiką arba kažkokią staigią apkrovą. Patalpa buvo apskrita, jos skersmuo toks pat, kaip virš žemės kyšančio mūro skritulio; šis faktas taip pat patvirtino mintį, kad esame cilindriname monolitiniame po žeme palaidotame statinyje.

- Laiptai čia nesibaigia, - pasakė topografė ir ginklu parodė į tolimą patalpos kampą priešingoje pusėje angos, pro kurią patekome į šį aukštą. Ten buvo matyti arka, už kurios žiojėjo tamsa, - ji piršo mintį, kad anapus toliau žemyn veda laiptai. Taigi statinys išties yra bokštas, o ši patalpa yra viršutinis aukštas arba laiptinės aikštelė. Topografė nedelsdama nužingsniavo arkos link, tuo tarpu aš, pasišviesdama žibintuvėliu, tebetyrinėjau sienas. Mane stebino jų plynumas. Mėginau įsivaizduoti šio statinio autorių, bet vaizduotės ekranas nieko nerodė.

Vėl prisiminiau švyturio siluetą, kai jį išvydau vėlyvą popietę mūsų pirmą dieną stovykloje. Spėjome, kad minimas pastatas yra švyturys, nes žemėlapyje toje vietoje pažymėtas būtent jis, ir visos išsyk atpažinome, jog taip *turėtų* atrodyti švyturys. Topografė ir antropologė *su palengvėjimu* atsiduso, kai toje vietoje, kur ir tikėjosi, išvydo švyturį. Jis buvo ir žemėlapyje, ir tikrovėje – tai jas nuramino, tarsi pririšo prie kažko objektyvaus.

O apie bokštą nežinojome nieko. Netgi negalėjome įsivaizduoti jo pavidalo. Nesupratome jo paskirties. Netgi dabar, kai ėmėme į jį leistis, bokštas vis dar nesirengė atskleisti nė vienos savo paslapties. Psichologė galėjo kiek nori kartoti jo „viršaus“ matmenis, šie skaičiai nieko nereiškė, su niekuo nesisiejo. Nesuvokiant statinio esmės, perdėtai sureikšminti jo gabaritus buvo, švelniai sakant, beprasmiška.

– Taisyklingas vidinių sienų apskritimas duoda pagrindą manyti, kad statinys pastatytas tiksliai, – pasakė antropologė. *Statinys*. Jau ir ji nebegalvojo, jog turime reikalą su tuneliu.

Man iš burnos vienu srautu pasiliejusios mintys galutinai išvadavo mane iš viršuje apėmusios būsenos.

– Bet kokia jo *paskirtis*? Ir ar galima patikėti, kad žemėlapiuose nepažymėtas dėl to, kad nieks jo nežinojo? Gal jį pastatė ir įslaptino viena iš ankstesnių ekspedicijų? – bėriau nesitikėdama ir nelaukdama atsakymų.

Nors nesijautė jokios grėsmės, kažkodėl nė minutės negalėjau pakelti tylos, kurią tarytum skleidė sienų tuštuma: jei tik neapdairiai per ilgai nutilčiau, kažkas iš tos tylos įsiveržtų į tarpus tarp žodžių. Jeigu šiais išgyvenimais būčiau pasidalijusi su psichologe, ji, be abejo, būtų sunerimusi. Bet aš labiau nei bet kuri iš mūsų buvau pripratusi prie vienumos ir gebėjau valdytis, o paklausta šią vietą būčiau apibūdinusi kaip objektą, dėl kurio šiame tyrimo etape dera būti itin budriam. Mano klausimų tiradą nutraukė topografės aiktelėjimas, ir antropologei dėl to neabejotinai palengvėjo.

– Žiūrėkite! – Topografė mėgino žibintuvėlį nukreipti tiesiai į arką.

Nusiskubinusios ton pusėn sužiurome jos rodoma kryptimi, prožektoriaus šviesos pluoštą sustiprindamos žibintuvėliais. Tai išties buvo žemyn vedanti laiptinė; šįsyk laiptai švelniai sukosi, pakopos buvo daug platesnės, nors ir iš tos pačios medžiagos. Maždaug pečių aukštyje, gal per penkias pėdas nuo grindų, išvydau kažką, prisišliejusį prie vidinės bokšto sienos, – iš pradžių tai pasirodė kaip žemyn į tamsumą besidriekiantys žali vijokliai su blausiai blizgančiais lapais. Staiga kilo absurdiška paralelė su gėlėtais tapetais mūsų namų vonioje, kai dar gyvenome kartu su vyru. Įsižiūrėjus įdėmiau „vijokliai“ virto kursyviniu tekstu, kurio raidės kybojo ore per šešis colius nuo sienos.

– Palaikyk žibintuvėlį, – paprašiau ir, prasispraudusi pro koleges, nusileidau keliais laiptais. Smilkiniuose ėmė mušti plaktukėliai, o ausis užgulė duslus gaudesys. Šie keli žingsniai pareikalavo didžiulės savikontrolės. Negaliu pasakyti, kas stūmė į priekį, gal tiesiog biologės smalsumas, o tai, ką mačiau, keistai priminė organinės kilmės

darinius. Jei čia būtų buvusi lingvistė, šią užduotį tikriausiai būčiau patikėjusi jai.

– Neliesk jų, kad ir kas būtų, – perspėjo antropologė.

Linktelėjau, tačiau atradimas mane apstulbino. Jei būčiau pajutusi vidinį postūmį paliesti žodžius ant sienos, nebūčiau pajėgusi susivaldyti.

Ar prisiartinusi prie teksto nustebau, kad suprantu kalbą, kuria tie žodžiai parašyti? Taip. Ar jaučiau sykiu euforiją ir baimę? Taip. Mėginau išvaryti iš galvos kirbančius tūkstantį naujų klausimų. Kuo ramesniu balsu, suvokdama akimirkos svarbą, ėmiau balsu skaityti nuo pradžios: *Ten, kur slypi sprangus vaisius, paimtas išnusidėjėlio rankos, aš pasėsiu mirusiųjų sėklas, kad pasidalinčiau su kirminais, kurie...*

Likusi teksto dalis skendėjo tamsoje.

– Kas tai? Žodžiai? – paklausė antropologė.

„Taip, žodžiai“, – pagalvojau aš.

– Iš ko jie padaryti? – pasitikslino topografė.

„Ar būtinai jie turi būti iš ko nors padaryti?“ – pagalvojau. Tamsoje išnykstantį tekstą apšviečianti žibintuvėlių šviesa šokčiojo ir drebėjo. Žodžiai „ten, kur slypi sprangus vaisius“ tai paskėsdavo šešėlyje, tai vėl išryškėdavo, tarytum dėl jų būtų vykusį įnirtingą kovą.

– Minutėlę. Man reikia priėti arčiau.

Ar tikrai? Taip, man tikrai norėjosi priėti arčiau.

„Iš ko jie padaryti?“

Apie tai netgi nebuvo pagalvojusi, nors ir turėjau; vis dar mėgindama suvokti teksto lingvistinę prasmę, nė neprisiminiau apie fizinį mėginį. O kaip man palengvėjo nuo tos minties! Ji padėjo pasipriešinti nevalingam norui skaityti toliau, skverbtis vis į gilesnę tamsą ir leistis tol, kol perskaitysiu visa, kas parašyta. Jau pačios pradinės frazės provokavo ir erzino sąmonę, radusios joje derlingą dirvą.

Taigi priėjau arčiau prie teksto ir įsižiūrėjau į frazės dalį „ten, kur slypi sprangus vaisius“. Pasviruoju šriftu sujungtos raidės buvo iš kažko, kas šiaip žmogui atrodytų kaip vešlios paparčius primenančios samanos, bet iš tiesų čia tikriausiai grybai ar kitas eukariotinis organizmas. Nelygūs, šiurkštūs jo audiniai buvo suvyti labai tampriai ir skverbėsi tiesiai iš sienos. Nuo jų kvepėjo priemoliu ir kažkuo, panašiu į parūgusį medų. Miniatiūrinis miškas vos vos įžiūrimai *siūbavo*, panašiai kaip jūržolės, supamos švelnios vandenyno srovės.

Šioje miniatiūrinėje ekosistemoje buvo ir kitų įdomių organizmų. Pusiau slepiami žalių audinių, dauguma jų buvo skaidrūs ir priminė mažas plaštakas, ties riešu išlindusias iš žalumos. Šių „plaštakų“ pirštelių galai baigėsi aukso spalvos gumbeliais. Pasilenkiau artėliau – kaip kokia žioplė, nebaigusi daug mėnesių trukusių išgyvenimo pratybų kurso ir nestudijavusi biologijos. Kažkas man stengėsi įpiršti mintį, kad žodžius būtina perskaityti.

Čia mane ištiko bėda – o gal kaip tik sėkmė? Turbūt sujudinta oro srovės viena pūslytė „plaštakos piršto“ viršūnėje spragtelėjusi pratrūko ir išspjovė auksaspalvių

sporų debesėlių. Aš atsitraukiau, bet vis vien pajutau, jog kažkas sudirgino nosies gleivinę, tarytum bakstelėjo mažu smeigtukėliu, o tada aštriau pakvipo rūgtelėjusiu medumi.

Susinervinusi žengtelėjau atgal, o mintyse nuskambėjo geriausi topografės keiksmi, bet tik mintyse. Man visuomet kildavo natūralus instinktas slėptis. Buvo nesunku įsivaizduoti psichologės reakciją išaiškėjus, jog įkvėpiau sporų.

- Tai kažkokia grybų rūšis, - galiausiai pratariau giliai atsikvėpusi, stengdamasi suvaldyti balsą. - Raidės sudarytos iš grybų vaisiakūnių. - Nors kas ten žino, ar tikrai? Tai tik kažkas į tiesos pusę.

Mano balsas turbūt atrodė ramesnis nei mintys, nes kolegės aktyviai domėjosi. Joms kalbant neatrodė, kad būtų pastebėjusios, kaip sporinė sprogo tiesiai man į veidą. Sporos juk tokios mažos, tokios nereikšmingos. *Aš pasėsiu mirusiųjų sėklas.*

- Žodžiai? Iš grybų? - kvilalai pakartojo topografė.

- Nėra žinoma žmonių kultūra, kuri naudotų tokį rašymo būdą, - pratarė antropologė. - Gal yra taip bendraujančių gyvūnų?

Man neliko nieko kito, kaip nusijuokti.

- Ne, nėra jokių gyvūnų, kurie taip bendrautų. - Jei ir esama, tokių neprisiminiau nei tuomet, nei kada nors vėliau.

- Tu juokauji? Čia pokštas, tiesa? - stebėjosi topografė. Regis, ji buvo pasiryžusi eiti žemyn ir įrodyti, kad aš klystu, bet nepajudėjo iš vietos.

- Žodžius suformuoja besidauginantys vaisiakūniai, - paaiškinau apimta savotiško transo.

Mane užvaldė ramybė. Vis stiprėjo pojūtis, lyg negalėčiau ar nenorėčiau kvėpuoti, tačiau tas pojūtis buvo aiškiai psichologinės, o ne fiziologinės kilmės. Šiaip jau jokių fizinių pokyčių nepastebėjau ir tam tikra prasme buvo netgi nesvarbu. Žinojau, kad stovyklos išteklių saugykloje vargu ar rastume priešnuodį prieš tokį nepažįstamą organizmą kaip šis.

Labiausiai trikdė ir stabdė ne sporų poveikis, o virškinama informacija. Taigi, žodžiai sudaryti iš simbiotinių man nežinomos rūšies grybų vaisiakūnių. Antra, dulkančios sporinės ant teksto reiškia, kad kuo giliau leisimės į bokštą, tuo daugiau ore sklandys galimų teršalų. Ar pasidalinti šia informacija su kitomis, jei ji nebūtų naudinga, o tik išgąsdintų? Ne, nusprendžiau - galbūt kiek egoistiškai. Svarbiau užtikrinti, kad kolegės nepatirtų tiesioginio kontakto su sporomis, kol grįšime čia su deramomis apsaugos priemonėmis. Tolesnė tyrimo eiga priklauso nuo aplinkos ir biologinių veiksnių, apie kuriuos akivaizdžiai turiu per mažai informacijos.

Taigi apsisukusi užlipau į viršutinį aukštą. Topografė ir antropologė viltinai žvelgė į mane, tikėdamosi svarbių naujienų. Ypač nervinosi antropologė; jos žvilgsnis, ilgiau nesustodamas ties jokių objektu, be paliovos šaudė įvairiomis kryptimis. Galbūt galėjau tiesiog sugalvoti ką nors tokio, kas būtų sustabdę tyrimus pačioje pradžioje. O ką joms pasakyti apie žodžius ant sienos, išskyrus tai, kad jie yra arba absurdiški, arba liguisti,

arba ir viena, ir antra? Man būtų buvę kur kas maloniau, jei žodžiai būtų užrašyti *nežinoma* kalba, – tai mus būtų išvadavę nuo daugelio mistinių rebusų.

– Mums vertėtų grįžti atgal, aukštyn, – pasakiau.

Siūliau ne pasiduoti, o laikinai atsitraukti, nes norėjau koleges apsaugoti nuo sporų, kol nustatysiu, kokį ilgalaikį poveikį jos padarys man. Taip pat žinojau, kad jeigu liksiu čia dar ilgėliau, galiu neatlaikyti pagundos vėl leistis tais laiptais ir mėginti toliau skaityti žodžius, taigi kolegėms tektų fiziškai man to neleisti, o kas nutiktų tuomet, nežinia.

Nė viena nesiginčijo. Tačiau mums lipant aukštyn man susvaigo galva. Tai priminė panikos akimirką, kai esi labai siauroje erdvėje, – sienos staiga sujudėjo ir įgijo gyvybės požymių, tarytum būtume kokio nors padaro stemplėje.

Kai psichologei papasakojome apie savo atradimus, o aš pacitavau keletą perskaitytų žodžių, iš pradžių ji, regis, įtemptai mąstė. Nutarė pati leistis pažiūrėti į tuos žodžius. Negalėjau apsispręsti, ar derėtų ją perspėti ir apsaugoti nuo tokio mėginimo. Galiausiai vis dėlto pasakiau:

– Apžiūrėkite tuos žodžius tik nuo laiptų viršaus. Giliau gali būti toksinų. Kitą kartą pasiimsime dujokaukes. Dujokaukes paveldėjome iš ankstesnės ekspedicijos; jos buvo laikomos užantspauduotoje dėžėje.

– Paralyžius – ne sprendimas? – pasakė psichologė, žvelgdama į mane veriančiu žvilgsniu. Kūną tarsi apėmė niežulys, bet nieko nesakiau ir nieko nedariau. Kitos, regis, nė nesuprato, ką pasakė psichologė. Tik vėliau suvokiau, kad ji mėgino mane užhipnotizuoti.

Mano reakcija, matyt, tilpo į priimtinių reakcijų spektro ribas, nes psichologė žengė į šachtą ir nusileido laiptais, o mes neramiai lūkuriavome viršuje. Ką darysime, jei ji negrįš? Mane užvaldė atsakomybės jausmas ir sudirgino mintis, kad psichologė gali patirti tokią pat pagundą perskaityti iki galo ir jai pasiduoti. Nors teksto reikšmė ir neaiški, man norėjosi, kad jis reikštų ką nors konkretaus ir padėtų greičiau atsikratyti abejonių, o visi neapibrėžti dalykai vėl taptų pavaldūs logikai. Šios mintys atitraukė nuo svarstymų apie galimą sporų poveikį organizmui.

Laimei, kitos dvi kolegės laukdamos psichologės neturėjo noro leistis į kalbas, taigi tylėjome. Vos po penkiolikos minučių psichologė nevikriai išsiropštė pro angą laukan, mirksėdama ir pratindama akis prie skaisčios dienos šviesos.

– Įdomu, – vangiai ištarė ji, ir pasilenkusi virš mūsų sėdinčių ėmė valytis voratinklius nuo drabužių. – Niekuomet anksčiau tokio dalyko neteko matyti.

Regis, ji norėjo dar kažką pridurti, bet apsigalvojo. Jos įvertinimas balansavo ant beprotybės ribos; buvo akivaizdu, kad taip atrodė ne man vienai.

– Įdomu?! – sušuko antropologė. – Niekas nieko panašaus nėra matęs per visą pasaulio istoriją. Niekas. *Niekada*. Ir jūs tai vadiniate tiesiog „įdomu“? – Atrodė, ji tuojuo puls į isteriją. Tuo tarpu topografė tylomis į visas žvelgė tokiu žvilgsniu, tarytum jos

pāčios būtu pasaulio dar neregėti organizmai.

- Gal pageidaujate, kad aš jus nuraminčiau? - gana nuožmiu tonu paklausė psichologė, todėl antropologė sumurmėjusi kažką neapibrėžto įbedė žvilgsnį į žemę.

Įsivyravusią tylą sudrumsčiau tokiu pasiūlymu:

- Mums reikia laiko visam tam apmąstyti. Kad nuspręstume, ką daryti toliau. - Žinoma, turėjau omenyje, kad *man* reikia laiko išsiaiškinti, ar įkvėptos sporos paveiks tiek reikšmingai, jog nebus kitos išeities, kaip tik viską prisipažinti.

- Tam gali neužtekti viso pasaulio laiko, - atsakė topografė.

Iš mūsų visų, manau, ji geriausiai suprato atradimo reikšmę: labai galimas daiktas, jog gyvename tam tikrame košmare. Tačiau psichologė į ją nekreipdama dėmesio palaikė mane:

- Mums tikrai reikia laiko. Tad likusią dienos dalį užsiimsime tuo, kam čia ir buvome siųstos.

Taigi grįžome į stovyklą, užkandome ir ėmėmės „įprastų dalykų“, o aš toliau stebėjau, ar kūnas nepatiria kokių nors pokyčių. Ar nekrečia šaltis, o galbūt muša karštis? Ar skausmas kelyje - tiesiog senos pratybose patirtos traumos liekana, o gal kažkas naujo? Netgi pasitikrinau juodąją dėžutę, bet jos langelis buvo tamsus. Jokių radikalių pokyčių nejaučiau ir, drauge su kolegėmis rinkdama mėginius ir matuodama parametrus stovyklos apylinkėse - lyg nuklysti pernelyg toli būtų reiškę pavojų atsidurti bokšto valdžioje, - pamažu nusiraminau ir ėmiau save tikinti, kad sporos neveikia... Aišku, kai kurių rūšių inkubacinis periodas gali būti keli mėnesiai ar netgi ne vieni metai. Bet, manau, labiausiai mane guodė, kad bent jau artimiausiomis dienomis galbūt galiu jaustis saugi.

Topografė didžiausią dėmesį skyrė vadovybės duotiems žemėlapiams detalizuoti. Antropologė išvyko tirti kažkokių trobelių liekanų už ketvirčio mylios. Psichologė liko savo palapinėje pildyti žurnalo. Turbūt rašė, kad tenka dirbti su idiotėmis, o gal tiesiog registravo visas mūsų rytinių atradimų smulkmenas.

O aš apie valandą sugaišau stebėdama mažytę rausvai žalią medvarlę plataus ir mėsingo lapo apatinėje pusėje ir dar pusvalandį sekiojau įkandin vaivorykštės spalvomis mirguliuojančio juodo laumžirgio, kurio jūros lygyje neturėtų būti. Likusią dienos dalį praleidau įsilipusi į pušį žiūronais varstydamą pajūrį bei švyturį. Mėgau karstytis po medžius. Mėgau ir vandenyną, jo stebėjimas visuomet veikė raminausiai. Oras buvo be galo tyras, be galo gaivus, o pasaulis anapus ribos - toks kaip pastaruoju metu visąlaik: purvinas, nuvargęs, netobulas, regresuojantis, kariaujantis pats su savim. Tame pasaulyje jaučiausi taip, tarytum su visais bergždžiai stengčiausi apsaugoti mus nuo mūsų pačių esmės.

Srities X biosfera buvo turtinga: tą rodė paukščių gausa - pradedant krakšlėmis bei nendrinukėmis ir baigiant kormoranais bei juodaisiais ibiais. Žiūronas iš dalies siekė ir druskingą žemapelkę; už jos stebėjimą man buvo atlyginta - kokią minutę galėjau gėrėtis ūdrų porele. Vieną akimirką jos pakėlė galvas, ir mane aplankė keistas

jausmas, kad jos mato mane stebinčią. Šį įspūdį dažnai išgyvendavau laukinėje gamtoje: dalykai čia nėra visiškai tokie, kokie atrodo, ir su tuo įspūdžiu turėdavau kovoti kaip su mokslinio objektyvumo priešu. Po kurio laiko tupėdama medyje išgirdau, kaip kažkoks tamsiame šešėlyje nematomas stambus padaras sunkiais žingsniais skverbiasi per nendrių atvašynus netoli švyturio. Nebuvo įmanoma pasakyti, kas tai galėjo būti; po kurio laiko čežėjimas nendryne liovėsi ir mano juslės būtybę pametė. Spėjau, galbūt tai dar viena laukinė kiaulė, nes šernai gerai plaukioja ir rinkdamiesi gyvenamąją vietą, kaip ir rinkdamiesi édesį, yra ne mažiau plačių pažiūrų.

Apskritai paėmus, strategija iki sutemų užsiimti įprastine veikla pasirodė efektyvi, nes ramino nervus. Įtampa budrino ir vakarieniaudamos mes netgi šiek tiek pajuokavome.

- Noriu sužinoti, ką tu galvojai, - prisipažino antropologė.

- Ne, nesužinosi to.

Šis atsakymas, mano nustebimui, visas prajuokino. Aš nė kiek nenorėjau, kad man galvoje skambėtų jų balsai, jų mintys apie mane, pasakojimai ir problemos. Kodėl joms tai turi rūpėti?

Tačiau man visai patiko, kad ima megztis tam tikros bičiulystės saitai, net jei ir trumpalaikiai. Psichologė leido iš alkoholio sandėlio kiekvienai pasiimti po porą skardinių alaus, o jis atpalaidavo tiek, kad aš netgi negrabiai pasiūliau kaip nors bendrauti ir po misijos. Tuomet jau nebestebėjau savo fiziologinės ar psichologinės reakcijos į sporas ir buvau supratusi: su topografe mudvi sutariame geriau, nei tikėjaisi. Man vis dar stipriai nepatiko antropologė - labiau dėl elgsenos misijos metu, o ne dėl to, kad būtų pasakiusi ką nors užgaulaus ar nemalonaus. Jaučiau, kad lygiai kaip kai kurie atletai, puikiai pasirodantys per treniruotes, bet palūžtantys varžybų metu, ji kol kas nepakankamai tvirta psichologiškai. Nors šį bei tą reiškia vien jau pasisiūlymas leisti į tokią misiją.

Kai užslinkus sutemoms pelkynuose vėl pasigirdo naktinė aimana, susėdome ratu aplink laužą ir, apimtos alkoholinės bravūros, iš pradžių mėginome atsišaukinėti. Pelkėse klampojantis nepažįstamas gyvūnas, palyginti su bokštu, nūnai atrodė kaip senas draugas. Buvome įsitikinusios, kad anksčiau ar vėliau jį nufotografuosime, aprašysime jo elgseną, suteiksime jam pavadinimą ir vietą gyvų būtybių taksonomijoje. Jis taps viena iš daugelio naujai atrastų rūšių, o štai bokštas, mūsų baimei, galėjo taip ir likti skendėti paslapyje. Kai aimanos sustiprėjo ir pasigirdo pykčio gaidelių, tarytum padaras būtų žinojęs, jog mes iš jo tyčiojamės, atsiliepinėti liovėmės. Porą minučių nervingai pakikenusi psichologė nusprendė, kad laikas mus paruošti ateinančiam dienai.

- Rytoj grįšime į tunelį. Eisime giliau, bet imsime atsargumo priemonių - dėvėsime dujokautes, kaip buvo pasiūlyta. Nukopijuosime užrašą ant sienos ir, tikiuosi, apytikriai išsiaiškinsime jo amžių. Taip pat galbūt mums pavyks nustatyti, kaip giliai tunelis leidžiasi į žemę. Po pietų užsiimsime įprastiniais vietovės tyrinėjimais. Taip, manau,

elgsimės kelias artimiausias dienas, kol užtektinai išsiaiškinsime apie tunelį ir jo vaidmenį Sirtyje X.

„Bokštas, o ne tunelis“, – pagalvojau aš. Kažkodėl labai jau ji akcentuoja, jog tai ne bokštas, o tunelis... Ir kažkas jos tone atrodė netikra, surepetuota.

Tuomet staiga atsistojusi psichologė ištarė du žodžius: „Autoriteto stiprinimas.“

Topografė ir antropologė šalia manęs išsyk suglebo, jų žvilgsniai tapo nekoncentruoti. Pasijutau priblokšta, bet stengiausi kopijuoti jų elgseną, tikėdamasi, kad psichologė vėlavimo nepastebės. Nejaučiau jokio nevalingo postūmio elgtis kaip jos, bet tapo akivaizdu, kad išgirdusios šiuos žodžius iš psichologės lūpų buvome „užprogramuotos“ pereiti į hipnotinį transą.

Psichologės kalbėsena tapo įsakmesnė. Ji tęsė:

– Jūsų atmintyje išliks kelių veikimo tunelyje variantų aptarimas. Prisiminsite, kad galiausiai pritarėte mano pasiūlytam veiksmų planui ir dėl to jautėtės visiškai užtikrintos. Prisiminus šį sprendimą jus apims ramybė, tad tunelyje išliksite ramios, nors į visus dirgiklius reaguosite, kaip buvote rengiamos per pratybas. Vengsite perdėtos rizikos.

Ir toliau statinį matysite kaip sumūrytą iš kriauklainio ir akmenų. Vyraus visiškai tarpusavio pasitikėjimas, jausite nuolatinį bendrystės ryšį. Išlipusios iš statinio ir pamačiusios skrendantį paukštį, kaskart išgyvensite stiprų įspūdį, kad darote *teisingą darbą* ir esate *teisingoje vietoje*. Man spragtelėjus pirštais šio pokalbio nebeatsiminsite, tačiau seksite nurodymus. Dabar pasijusite labai nuvargusios, jums norės grįžti į palapinę ir gerai išsimiegoti prieš rytojaus darbus. Miegodamos nieko nesapnuosite. Košmarai nekankins.

Jai sakant šiuos žodžius žvelgiau tiesiai prieš save, o kai ji spragtelėjo pirštais, pasistengiau kuo įtikinamiau pamėgdžioti koleges. Nemanau, kad psichologė ką nors įtarė. Aš grįžau į savo palapinę, o kitos dvi moterys – į savąsias.

Dabar, neskaitant bokšto reikalų, turėjau dar apie ką pamąstyti. Mes žinojome, kad psichologės pareiga – užtikrinti pusiausvyrą, atkurti ramybę kilus ar gresiant įtampai ir kad šis jos vaidmuo apima ir hipnotinę įtaigą. Negalima jos kaltinti dėl jai patikėto vaidmens. Bet toks tiesmukas ir atviras hipnozės naudojimas sukėlė nerimą. Vienas dalykas yra žinoti, kad gali būti paveikta hipnotinės įtaigos, o visai kitas – būti jos stebėtoju. Kaip stipriai psichologė gali mus kontroliuoti? Ką ji nori pasakyti teigdama, kad mes ir toliau bokštą laikysime statiniu iš kriauklainio ir akmenų?

Tačiau dar svarbiau, kad aš dabar turėjau pagrindą įtarti, kaip mane paveikė sporos: tapau atspari hipnotinei psichologės įtaigai. Ir kartu savotiška prieš ją veikiančia sąmokslininke. Galbūt psichologės tikslai geri, bet mane kažkodėl užplūdo nerimo banga vien pagalvojus apie galimybę prisipažinti apie atsparumą hipnozei – ypač po to, kai paaiškėjo, kad slaptas *programavimas*, galimai naudotas per treniruotes, mane veikė vis mažiau.

Dabar jau slėpiau ne vieną, o dvi paslaptis ir tai reiškė, jog lėtai, bet neatšaukiamai imu atsiriboti nuo ekspedicijos ir jos tikslo.

X

Įvairios atsiribojimo formos šiose ekspedicijose buvo įprastas reiškinys. Tai supratau po kolektyvinės vieno vaizdo įrašo peržiūros. Tame įrašė buvo interviu su „reaklimatizuotais“ vienuoliktos ekspedicijos nariais. Konstatavus, kad grįžo į įprastinį gyvenimą, tie asmenys buvo atskirti ir per interviu turėjo apibūdinti misijos patyrimą. Niekas labai stebėtino, kad agentūros vadovybei paskambino daugumos jų šeimų nariai – savo mylimųjų elgesį sugrįžus jie laikė keistu ar netgi bauginančiu. Bet kokius dokumentus, kuriuos turėjo reaktlimatizuoti asmenys, agentūros vadovybė paėmė iširti. Su šia medžiaga mums taip pat buvo leista susipažinti.

Interviu buvo labai trumpi, visi aštuoni ekspedicijos nariai iš esmės papasakojo tą pačią istoriją. Srityje X jie nepastebėjo jokių neįprastų reiškinių, nesusidūrė su neįprastais aplinkos parametrais ir nepatyrė jokių keistų vidinių konfliktų. Tačiau po kurio laiko visi jie pradėjo jausti nenumaldomą troškimą grįžti į namus ir ėmėsi priemonių šiam troškimui įgyvendinti. Nė vienas negalėjo paaiškinti, kaip pavyko įveikti Srities X ribą arba kodėl, užuot pirma prisistatę vadovybei, jie vyko tiesiai namo. Vienas po kito jie paprasčiausiai apleido ekspediciją ir, misijos vietoje palikę visus savo užrašus, po kurio laiko atsidūrė namuose. Nežinia kaip. Kažkaip.

Per interviu jų veidai buvo draugiški, žvilgsniai tiesūs. Nors kalbėseną atrodė lėkštoka, tą lėkštumą lydėjo tam tikra ramybė, beveik somnambuliškos manieros – visų sugrįžusiųjų pagrindinis būdo bruožas, – tas pasakytina netgi apie tvirto sudėjimo nedidelio ūgio vyrą, gyvo ir temperamentingo būdo ekspedicijos karinį patarėją. Visi aštuoni, kažkaip paveikti ekspedicijos, savotiškai supanašėjo vienas su kitu. Man atrodė, kad pasaulį jie dabar mato tarsi per tam tikrą šydą ar filtrą ir su pašnekovais bendrauja lyg per didelę erdvės ir laiko prarają.

Jų palikti dokumentai daugiausia buvo Srities X kraštovaizdžių eskizai ir trumpi jų aprašymai. Kai kuriuose galėjai pastebėti gyvūnų ar kitų ekspedicijos narių karikatūrų. Kiekvienas narys tam tikru misijos metu nupiešė švyturį arba apie jį parašė. Šiuose dokumentuose ieškoti paslėptos prasmės būtų buvę tas pat, kaip ieškoti jos mus supančiame gamtos pasaulyje. Jei ji egzistuotų, pažįstama galėtų būti tik subjektyviai.

Pati tuo metu ieškojau dvasios ramybės ir tuose bejausmiuose veiduose, netgi itin skausmingai pažįstamuose, mėginau išvelgti tam tikrą palaimingą užmarštį. Mirtį, kuri nereikštų biologinio suirimo.